

*Андрусик Олена Олександрівна*  
*Уманський державний педагогічний*  
*університет імені Павла Тичини*  
*м. Умань*

## **ПОТЕНЦІАЛ УЧИНКОВОЇ АКТИВНОСТІ ЯК ПОКАЗНИК МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ**

У науково-психологічному просторі вчинок можна розглядати в його актуальному та потенційному станах. Щоб визначити суть даних понять, слід уточнити передусім зміст термінів “потенціал”, “потенційність”.

Так, зокрема, поняття “потенція” – (від лат. *potentia* – сила) тлумачиться як можливість, внутрішньо притаманна сила, здатність до дії. Відтак, “потенційний” розглядається як можливий, здатний до дії; те, що відповідає можливості. Протилежним є поняття “актуальний”. Потенційна енергія – це енергія спокою, недіюча енергія [3].

Як самостійне і самодостатнє, поняття “потенціал” не було представлене і у філософських дослідженнях, хоча підходи щодо змістового його визначення пропонували філософи різних епох (Арістотель, Н.Кузанський, Г.Сковорода, В.Соловйов, С.Франк та ін.).

Так, зокрема у філософії Арістотеля знаходимо семантичний поділ “буття” на “потенційне” і “актуальне”, де, власне, становлення можливе лише як перехід від першого до другого – існуюче актуально виникає з існуючого потенціально під дією існуючого актуального. Тобто, згідно з позицією Арістотеля, матерія є чиста потенційність, а форма (ейдос) – активність (енергія чи ентелехія речі). На відміну від Арістотеля, мегарська школа ототожнювала “активність” і “потенційність”, зазначаючи, що: “потенцією можна володіти тільки при акті, ...той, хто не будує дім в дійсності, не володіє можливістю його будувати” [4].

Значення поняття “потенційність” у схоластиці приписувалось матерії як можливість перетворюватися у що-небудь. Сьогодні ж під потенційністю розуміють притаманну життєвій субстанції тенденцію, яка при відомих сприятливих умовах досягає своєї мети. Крім цього, дане поняття можна розглядати ще в іншому контексті. Так, на думку С.Л.Франка “потенційність” у своєму сутнісному визначенні збігається зі свободою. У найзагальнішому значенні свобода (як і потенційність) “є ознакою всього конкретного – реального, тому що містить у собі момент динамічності. Динамізм – це момент “діяння”, “здійснення” чи “становлення” [2].

Логічно доходимо висновку, що поняття “потенційність” можна розглядати як “момент пасивного існування” – “динамічна сила невизначеності”, так і як “формуючу силу, дієвий задум”, іншими словами “буття приховує в своєму лоні невизначеність, яка має тенденцію породити дещо певне, розвинути у певність (визначеність). Саме це ми й називаємо потенційністю, силою”.

Суть поняття вчинкового потенціалу особистості учня конкретизуємо визначенням його наступних структурних компонент:

- ситуаційна компонента (“Я перебуваю в ситуації”), специфічними психологічними характеристиками якої розглядаються потенційна спроможність учня виокремити себе із середовища, потенційна спроможність учня відобразити зміст антагоністичних ознак ситуації, потенційна залежність – незалежність від ситуації (обставин);
- мотиваційна (спонукальна) компонента (“Я хочу вчиняти”), яка інтерпретується як диспозиція, установка – готовність діяти певним чином за певних обставин (психологічна форма існування вчинкового потенціалу). У структурі вчинкового потенціалу дана компонента визначає, чого саме хочеться людині в цій ситуації, на що (на які цінності) буде зорієнтована, спрямована її активність.
- дієва (операційна) компонента (“Я можу вчиняти”) розглядається як потенційна спроможність учня віднайти найбільш ефективні й адекватні

засоби, прийняти максимально творче рішення щодо ситуації, яка виникла, втілити намір в реальність.

- післядієва (рефлексивна) компонента (“Я рефлексую”) передбачає оцінку учнем вчиненого та його фіксацію в індивідуальному досвіді.

Потенціал учинкової активності розглядається як інтегральний показник морально-психологічного розвитку підростаючої особистості та ефективності психолого-педагогічної системи шкільного виховання. Це положення визначає сутність теоретико-методологічного підходу [1].

Отже, вчинковий потенціал може з різною ефективністю відтворюватись і реалізовуватись в онтогенезі залежно від соціальної ситуації розвитку підростаючої особистості і її власної суб'єктної активності.

### ***Список використаних джерел:***

1. Грищук О. П. Оптимізація самоствавлення особистості в умовах учбової діяльності // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 8. – с.19-25.
2. Практикум по психологии личности / О.П.Елисеев. – 2-е изд., испр. и перераб. – СПб.: Питер, 2003. – 512с.; ил. (Серия “Практикум по психологии”).
3. Кириленко Т. С. Пошук гармонії: емоційні переживання та стани особистості (вчинково-орієнтований підхід): Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2004. – 100 с.
4. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 576 с.